

ביאור למנהגים שנהגו בסיום מסכת

א

מנהג ישראל שבשמחת תורה כאשר מסיימים את התורה ב"לעיני כל ישראל" מתחילים מיד מ"בראשית". מה הטעם למנהג זה?

יש משמעות הלכתית לתוספת זו כי את הקדיש שלאחר הקריאה אומרים רק אחרי קריאת פסוקי "בראשית", ולכן מנהג זה חייב להיות לו טעם חשוב?

הרדב"ז בשו"ת (ח"ב סי' רח) מפרש שהטעם למנהג הוא, כדי שלא יבוא השטן ויקטרג שעם ישראל סיימו ואינם חפצים להמשיך וללמוד. מטעם זה גם כשמסיימים מסכת ממשיכים מיד, ולומדים את תחילת המסכת הבאה.

והוסיף שם הרדב"ז טעם נוסף "להורות כי נעוץ סופן בתחילתן", ושם הוא מפרש את משמעות החיבור בין סופה של תורה לתחילתה.

ואפשר להרחיב במשמעות הענין. לתורה אין סוף ואין הפסק, כי היא בלי גבול ותכלית, אין לה תחילה ולא תכלה. התורה דומה לבוראה שאין לו גבול, אין לו ראשית ואין לו אחרית. ונראה שמטעם זה השתרבב המנהג בסיום המסכת לנעוץ ולקשר סופה בהתחלתה, ואחריתה בראשיתה.

ב

מצאנו מנהג נוסף, שמזמינים ומצרפים לסעודת סיום המסכת גם אנשים שלא למדו. המקור לענין הוא בפסיקתא. על הפסוק בויקרא (ח', כב) "ויקרב את האיל השני איל המילואים ויסמכו אהרן ובניו ידיהם על ראש האיל" נאמר בפסיקתא זוטרתא (פר' צו):

ויסמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל - בשמחה ואותו היום עשאוהו יום טוב. משל לפורע את חובו ועושה יום טוב. כך כיון שנקדשו הכהנים ונתקדשו הכלים עשאוהו לאותו היום יום טוב. מכאן סמכו חכמים שכל המשלים מסכתא צריך לעשות יום טוב לחבריו כל שכן שמשלים לימודה. וכן היה עושה כהן גדול יום טוב לאחיו בשעה שהיה יוצא בשלום מן הקדש

חכמים אם כן למדו מאותו ענין, שכל המשלים מסכת צריך לעשותו יום טוב גם לחבריו. וכן היה נוהג הכהן הגדול שהיה עושה יום טוב לחבריו כשהיה יוצא ביום כיפור בשלום מן המקדש, הרי שעשה סעודה גם לכהן שלא עבד.